
ПРОБЛЕМЫ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

УДК 370:378

Г.Г. Глухова

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН НА ОСНОВІ
АКСІОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ПО ФОРМУВАННЮ ЕКОЛОГІЧНОЇ
КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ**

У роботі розглянуто та запропоновано напрямки подальших досліджень і рекомендації для впровадження у навчальну діяльність вищих технічних навчальних закладів психолого-педагогічного забезпечення викладання навчальних дисциплін по підвищенню рівня формування екологічної культури студентів.

Вступ. Для сучасного суспільства все більше стає характерним протиріччя між об'єктивними вимогами до особистості в контексті «людина – природа» та рівнем розвитку її екологічної культури. Практика свідчить, що не дивлячись на значний прогрес в екологічній освіті, рівень екологічної культури у більшості населення залишається низьким. Повною мірою це відноситься і до студентської молоді. У цієї категорії молодих людей переважає утилітарний підхід до природи, проблеми екології не включені в систему особистісних цінностей, не є частиною їхніх моральних переконань, для багатьох із них притаманний пасивно-споживацький рівень взаємодії з природою.

Проблема розвитку екологічної культури на засадах аксіології представляє інтерес не тільки у зв'язку із загальнонавчальною її актуальністю, а й у контексті реформування національної системи освіти, компетентісно орієнтованого підходу до загальноосвітньої та професійної підготовки індивіда. Визначення компетентності як «еталонної мети розвитку, досягнення якої забезпечує успішність діяльності дорослої людини в умовах, що змінюються» (В.Гур'янова) вимагає принципово нового бачення кінцевої мети результатів вищої школи. Складність поняття професійної компетентності передбачає такі її складові, як знання, пізнавальні й практичні навички, відношення, емоції, цінності та етика, мотивація.

Сучасні динамічні процеси висувають нові завдання, спрямовують науковий пошук на розвиток нових шляхів формування ієрархічної системи цінностей. Цілком закономірно, що проблеми виховання нового покоління, становлення його культури нерозривно пов'язані з формуванням екологічного світогляду та екологічної культури, заснованої на збереженні довкілля, формуванні діалектичного підходу до природи, технічних знань, що підпорядковуються екологічним вимогам та законам співіснування. Тому пошук шляхів гармонізації системи світосприймання, у тому числі й формування основ екологічних ціннісних орієнтацій молоді, і насамперед у студентів технічних ВНЗ як майбутніх фахівців виробничої сфери, є однією з актуальних проблем.

Як засвідчують результати дослідження, природничий аспект навчальних дисциплін та курси з охорони довкілля складають незначну частку в загальному обсязі навчального навантаження в процесі підготовки майбутнього бакалавра, магістра, які безпосередньо пов'язані з питаннями забезпечення екології навколишнього середовища. Випускники не мають відповідного рівня екологічної культури, яка не стає моральним бар'єром чи орієнтиром у їх діяльності, який би дозволяв на рівні переконань вирішувати екологічні проблеми, активно брати участь у природоохоронній діяльності. Крім цього, заняття в рамках навчального процесу ВНЗ, наукова та науково-методична література спрямовані в основному тільки на теоретично-пізнавальну діяльність у галузі охорони навколишнього середовища.

Отже, ні теорія, ні практика освоєння можливостей аксіологічного підходу до формування екологічної культури студентів технічного профілю на належному рівні ще недостатньо досліджені. Більше того, наукові доробки, метою яких було б використання наукових здобутків у контексті предмета нашого дослідження, фактично були відсутні.

Аналіз екологічної освіти і виховання у ВНЗ показав, що такому її стану передують багато причин. Зокрема, екологічні знання, що отримуються у процесі навчання, носять неупорядкований, безсистемний характер. На цьому фоні відчувається недолік еколого-значущих знань ціннісного характеру. Знання, уміння і навички екологічного спрямування носять переважно вузько кон'юнктурне забарвлення, не співвідносяться з ціннісною домінантою життєдіяльності – гармонізацією людини та природи, збереженням як цінності людини, так і потенціалу довкілля.

Водночас у зв'язку з об'єктивними процесами, які відбуваються в соціально-економічному житті України, екологічна підготовка випускника ВНЗ має розглядатися як обов'язковий чинник його професійної кваліфікації, вплив якого повинен виявитися у вдосконаленні всіх компонентів педагогічного процесу вишого навчального закладу, сприяти створенню умов для забезпечення якісно нового бачення місця людини у системі «людина – природа – суспільство» з позиції гуманізму й духовності.

Постановка проблеми. Проблема екологічного виховання знайшла достатньо широке висвітлення в педагогічній теорії та практиці. Гносеологічним основам її розв'язання присвячено роботи М.Дробнохот, І.Зверева, В.Коменської, М. Гомової, Т.Чурилової та інших. Психологічним аспектам формування екологічної культури присвячені роботи І.Белавіної, С.Глазачева, М.Вересова, Н.Дежнікової, С.Дерябо, В.Ясвина та інших. Аксиологічним підходам до організації виховного процесу – праці С.Алексеева, В.Бакірова, Г.Костецької, Н.Назарової, М.Нікандрова, В.Серікова, І.Солдаткіної, Т.Стоєк. Культурологічні методи як засоби формування світоглядних позицій особистості висвітлено у публікаціях Т.Біленко, І.Зязюна, Г.Пустовіта, В.Сластьоніна, О.Рижикової, В.Соколова, А.Степанюк, Л.Фьодорова та інших. Інтеграції екологічних понять у сучасних напрямках виховання присвячено дослідження С.Глазачева, А.Некоса, Ю.Шуйського, С. Шмалей.

Слід відзначити, що переважна більшість робіт з екологічної освіти й виховання стосуються загальноосвітньої школи (О.Вербицький, В.Веронський, Н.Дежнікова, А.Волкова, А.Ільїна, В.Коменська, В.Крисаченко, Н.Пустовіт, І.Суравегіна, О.Ціхоцька, В.Шарко та інші), середніх спеціальних закладів та профтехосвіти (В.Анненков, Є.Іванова, Л.Лук'янова, А.Захлебний, Т.Кузнецова, Г.Пономарьова, Л.Донець та інші). Щодо вищої школи, то це питання, як правило, розглядається крізь призму окремих аспектів екологічної освіти й виховання студентської молоді (А.Бегека, Л.Білик, Т.Вайда, О.Газман, О.Гданська, С.Глазачов, В.Дзюба, Н.Крилова, Т.Корнер, Р.Кантарія, Н.Максимчук, А.Некос, Н.Назарова, Л.Романенко, М.Реут, Г.Тарасенко, С.Сапожников, В.Сухомлинський, С.Сухорукова, Т.Чурилова, М.Шапочка, М.Швед, Є.Флешер та ін.).

Поряд з когнітивним і діяльнісним компонентами у структурі екологічної культури дослідники виділяють аксіологічну її складову (С.Алексеев, Т.Баранова, А.Бегека, І.Белавіна, А.Захлебний, Г.Костецька, З.Кокарева, С.Ніколаєва, І.Пономарьова, О.Ніконорова, С.Новикова, С.Шмалей та ін.). Типовим недоліком залишається відсутність інтегративного підходу до екологічної культури як цілісного особистісного утворення. У традиційних моделях екологічної освіти передбачається насамперед формування суми відповідних знань, відношень, діяльності й недостатньо береться до уваги розвиток аксіологічної основи екологічної культури майбутніх фахівців. У педагогічній теорії та практиці взаємозв'язки між екологічною освітою й екологічними цінностями залишаються фактично невивченими. Метою статті є обґрунтування технології формування екологічної культури майбутніх фахівців техніко-технологічних спеціальностей на засадах аксіології.

Таким чином, зростання актуальності проблеми, що розглядається, недостатній рівень її розробленості в педагогічній теорії та практиці, а також значні потенційні можливості аксіологічного підходу до розвитку означеного особистісного утворення обумовили вибір теми дослідження:

Мета дослідження – теоретично та експериментально обґрунтувати організаційно-педагогічні умови формування екологічної культури студентів технічних вищих навчальних закладів.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми розвитку екологічної культури студентів вищої школи у педагогічній теорії й практиці та систему понять і концептуальних вихідних положень формування означеного особистісного новоутворення на аксіологічних засадах.

2. Визначити структуру екологічної культури студентів.

3. Розробити критерії, показники рівнів та кваліметричний механізм діагностики сформованості екологічної культури студентів.

4. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити технологію формування екологічної культури студентів технічного ВНЗ на засадах аксіології та організаційно-педагогічні умови її впровадження.

Гіпотеза дослідження. Ефективність формування екологічної культури студентів технічних ВНЗ суттєво підвищиться, якщо:

– екологічна культура розглядається як іманентна складова духовної культури й наповнюється її ціннісним, інформаційним, ставленнєвим і діяльнісним змістом;

– навчально-виховний процес здійснюється на основі спеціально розробленої педагогічної аксіологічно орієнтованої технології розвитку екологічної культури, що забезпечує логіку поетапного оволодіння еколого-ціннісними орієнтаціями все більш високого гатунку;

– функціонування технології забезпечується сукупністю взаємопов'язаних цільових, методологічних, ціннісних, змістово-процесуальних, методичних і управлінських умов, а також наявністю ефективного механізму діагностики рівнів сформованості означеного особистісного

новоутворення, упровадженню спецкурсу «Економіка раціонального природокористування».

Теоретичною базою дослідження стали вихідні положення системно-інтегративного підходу до вивчення начально-виховного процесу, про активізацію особистісного потенціалу (Л.Буева, М.Каган, А.Маслоу, І.Суравегіна, П.Юркевич); концептуальні ідеї, які розкривають соціальну природу, структуру, закономірності й принципи пізнавальної діяльності особистості та психологічні закономірності й механізми формування ціннісних орієнтацій (В.Анненков, М.Бахтін, І.Бех, В.Кузь, Д.Леонтьєв); концепції розвитку культури і навколишнього середовища (Ю.Бромей, С.Глазачев, Б.Лихачов, Є.Макарян, Дж.Стюарт, А.Урсул та ін.). Важливими для наукового пошуку були положення, викладені в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» та Концепції неперервної екологічної освіти та виховання в Україні, Концепції національного та громадянського виховання, Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття).

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження було використано сукупність взаємодоповнювальних методів дослідження: теоретичні, емпіричні, статистичні.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

– вперше з позицій цілісного підходу було обґрунтовано сукупність організаційно-педагогічних умов формування екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів на аксіологічних засадах (наявність побудованої на ціннісній основі технології, спрямованої на поступальний розвиток екологічно-професійної компетентності випускника, комплексний підхід до використання виховних можливостей навчальних дисциплін та резервів поза навчальних видів діяльності, раціональне поєднання традиційних та інноваційних форм і методів накопичення досвіду екологічно-етичної поведінки, включення студентів у ситуації вибору морально-екологічних цінностей, цілеспрямована організація екологічного самовиховання майбутніх фахівців, відповідне дидактико-методичне та кадрове забезпечення);

– уточнено й цілісно розкрито сутність екологічної культури як складової процесу професійного становлення й майбутньої природоохоронної діяльності випускників вищої технічної школи;

– подальшого розвитку набули форми і методи навчання студентів у їх аксіологічній інтерпретації.

Теоретичне значення дослідження вбачалось в науковому аналізі системи понять для розробки теорії розвитку екологічної культури; розгляді екологічної культури як змістового ядра духовної культури; обґрунтуванні логіки поетапного формування екологічної культури, що відображає поєднання ціннісного, змістового й емоційно-діяльнісного аспектів цілісного процесу розвитку означеного феномену; розробці організаційно-методичного забезпечення формування у студентів соціально значущих ціннісних орієнтацій; узагальненні та вдосконаленні існуючих підходів до організації начально-виховної роботи у ВНЗ; визначенні критеріїв та рівнів сформованості екологічної культури студентів.

Виховання нового покоління, його громадянське становлення в умовах сучасних динамічних процесів нерозривно пов'язані з формуванням екологічного світогляду та екологічної культури, заснованої на збереженні довкілля, діалогічного підходу до природи, що підпорядковується екологічним вимогам та законам гармонійного співіснування. Тому пошук шляхів гуманізації системи світосприймання, розвитку основ екологічно-ціннісних орієнтацій молоді, і насамперед студентів технічних ВНЗ як майбутніх фахівців виробничої сфери, є одним із пріоритетних напрямів нової освітньої парадигми національного виховання. Актуальність і своєчасність проблеми підкреслюється і значною увагою до неї з боку держави, громадськості, що знаходить відображення у відповідних нормативно-правових документах державної освітньо-виховної політики.

Екологічному вихованню присвячено значну кількість публікацій та досліджень, де розглядаються його категорії, принципи, функції та методи, у тому числі й формування екологічної культури студентської молоді. Водночас ознайомлення з відповідними літературними джерелами та практикою роботи вищих технічних навчальних закладів показав, що типовим недоліком залишається відсутність інтегративного підходу до формування екологічної культури як цілісного особистісного утворення. Традиційна екологічна освіта здійснюється насамперед як процес набуття суми відповідних знань, умінь і відношень, і недостатньо береться до уваги розвиток аксіологічної компоненти екологічної культури майбутніх фахівців. Як результат, у більшості випускників чітко виражені споживацькі настрої, має місце відсутність стійкого імунітету до аморально-екологічних вчинків, простежується егоїстична спрямованість життєвих планів і ціннісних орієнтацій. Засвоєні екологічні знання, уміння й навички мають невпорядкований характер, носять переважно пасивно-споживацьке забарвлення. Спостерігається зміщення акцентів у системі ціннісної сфери, інфантилізм, екологічний нігілізм, байдужість до проблем збереження навколишнього середовища, екологічні потреби характеризуються переважно вузько кон'юнктурним спрямуванням і не співвідносяться з ціннісною домінантою – гармонізацією взаємин людини й природи.

Водночас у зв'язку з об'єктивними процесами, які відбуваються в соціально-економічному житті України, екологічна культура випускника технічного ВНЗ має розглядатися як стрижневий системоутворюючий чинник, вплив якого має виявитися в удосконаленні всього процесу професійної підготовки майбутнього фахівця, забезпечити умови для формування якісно нового розуміння взаємин у системі «людина – природа – суспільство» на засадах духовності, толерантності й гуманізму.

Дані критичного аналізу філософської та психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження засвідчують: у сучасній інтерпретації екологічна культура розглядається як інтегративне особистісне утворення, яке має статус іманентного складника загальнолюдської культури, що відображає взаємозв'язки людини і всього суспільства з природою в усіх їх проявах. Виходячи з предмета дослідження, екологічна культура випускника технічного ВНЗ розуміється як складна категорія, що включає комплекс психолого-педагогічних якостей особистості, котрі знаходяться у відповідному співвідношенні й трансформуються через аксіологічні переконання в активну майбутню природовідтворювальну діяльність.

Результатами наукового пошуку обґрунтована модель екологічної культури випускника вищої технічної школи, яка розглядається з позицій структури особистості К. Платонова. Доведено, що екологічна культура студентів у заломленні через предмет і завдання дослідження передбачає визначення мотиваційно-ціннісного (почуття, емоції, мотиви, потреби, ідеали, стимули, інтереси, переконання), змістово-функціонального (знання, уміння, навички, здатність до самопізнання, самооцінювання, природоохоронна діяльність); особистісно-психологічного (темперамент, тип нервової системи, вікові особливості, характер, сприйняття, мислення, пам'ять, уявлення та ін.) компонентів, на яких ґрунтується формування цілісної сукупності екологічно значущих професійних якостей, що віддзеркалює гармонійну єдність внутрішнього духовного світу випускника із соціальним та природним навколишнім середовищем.

Структурний аналіз одержаних матеріалів дослідження дозволив обґрунтувати методіку діагностики та кваліметричний механізм оцінювання рівнів сформованості екологічної культури студентів. Алгоритм оцінки передбачає систему критеріїв (екологічний досвід, екологічна спрямованість, культура сприйняття природи, мотиваційно-вольова готовність до активної екологівідтворювальної діяльності, здатність до рефлексії), ситуації їх прояву та комплекс методів визначення їх кількісно-якісних характеристик. Загальна оцінка сформованості зазначених якостей майбутнього спеціаліста здійснюється за комплексними показниками їх наявності в означених компонентах.

За результатами критичного аналізу й осмислення існуючих підходів до оцінки сформованості екологічної культури обґрунтована доцільність тривірневої її характеристики: високий або творчовідбудувачий (наявність осмислених науково-екологічних знань, вільне оперування відповідними поняттями, готовність і вміння застосовувати знання для розв'язання екологічних проблем, інтерес до екологічних цінностей і сформованість вищих духовних потреб та соціально-орієнтованих мотивів відносно використання природних ресурсів, сформованість переконань щодо необхідності, інтересу та бажання участі в практичній екологічній роботі, здатність до рефлексії); середній або зберігаючий (наявність необхідної суми екологічних знань, але їх повна репродукція можлива лише при навідних питаннях, використання знань для розв'язання екологічних ситуацій виявляється переважно в груповій діяльності, емоційне сприйняття природи посереднє, ставлення до навколишнього середовища індиферентне, знання екологічних цінностей не стало мотивом поведінки особистості студента. Природоохоронна діяльність носить пасивний, виконавчий характер, екологічна поведінка зорієнтована на задоволення індивідуальних потреб, вольові вчинки природоохоронного плану потребують додаткової мотивації та стимулювання, інтереси й переконання в необхідності активного збереження довкілля мають резерви для вдосконалення, розвиток адекватної самооцінки екологічної діяльності недостатній); низький або пасивно-споживацький (неповний екологічний тезаурус, домінування почуття утилітарного ставлення до природи, потенційна готовність нанесення шкоди навколишньому середовищу, несформованість інтересу та відповідного досвіду природоохоронної діяльності, мотиви та ціннісні орієнтації спрямовані на нижчі потреби, матеріальну зацікавленість, байдуже ставлення до екологічних проблем, самооцінка своїх екологічних вчинків не відповідає оцінці оточуючих).

Встановлено, що діагностика сформованості означеного обистісного новоутворення забезпечується раціональним поєднанням як традиційних адаптованих нами методик визначення рівнів екологічного виховання: «Я і природа», «Езоп», «Натурофіл» (С.Дерябо, Л.Коробейнікова, В.Ясвін), опитувальник інтересів старшокласників (І.Лаптев), «ЕКУЛ» (Є.Ногтева) та інші, так і спеціально розроблених анкет, тестів, системи творчих завдань, включеного педагогічного спостереження, бесід, експертизи. Достовірність отриманих результатів забезпечувалась використанням методів математичної статистики (групування, середнє арифметичне, мода, медіана, кореляційний аналіз).

Діагностико-констатувальний зріз, проведений на факультетах машинобудування та технологій і дизайну засвідчив недостатній рівень екологічної культури у випускників згаданих факультетів. Що стосується результатів констатувального експерименту в експериментальних та контрольних групах

першокурсників, то домінуючими були низький і середній рівні сформованості означеної якості (відповідно 55,8% і 57,0% та 30,9% і 30,7%). Отже, сучасний стан теорії та практики діяльності технічних вищих навчальних закладів показує, що існуюча система екологічної підготовки фахівців сфери виробництва в умовах загострення негативних наслідків антропогенної діяльності на стан сучасного довкілля знаходиться в дисгармонії з вимогами суспільства.

Необхідною умовою формування екологічної культури студентів є наявність ефективної технології, яка має ґрунтуватися на концептуальній аксіологічній основі. Насамперед це принципи демократії, альтернативності, еколого-гуманістичної спрямованості та самовизначення, що забезпечують свідоме засвоєння системи загальнолюдських пріоритетів, розуміння людини як однієї з вищих цінностей в ієрархії всього живого, як високоморальної особистості, відповідальної за свої вчинки перед природою, розвиток емпатії, доброти, доброзичливості, милосердя.

Механізм формування екологічної культури передбачає включення студентів у соціально-ціннісне спілкування через створення відповідного екологічно-ціннісного середовища. Морально-екологічне становлення базується на загальних закономірностях розвитку особистості, рушійною силою якого є протиріччя між новою інформацією й наявним її багажем. Присвоєння екологічних норм поведінки відбувається на основі переходу зовнішніх впливів у внутрішній план особистості з урахуванням її індивідуальних якостей і дії комплексу внутрішніх і зовнішніх чинників. При цьому екологічна освіта й екологічне виховання мають розглядатись як рівноцінні й самокоштовні категорії, а екологічне виховання є логічним продовженням екологічної освіти як передумова формування екологічної культури.

Обґрунтований з цих позицій технологічний процес феномену, що досліджувався, поєднує послідовність дій визначених педагогічних компонентів: цільового (поетапне досягнення відповідних рівнів екологічної культури студента); методологічного (закономірності, принципи, правила); змістово-процесуального (засвоєння системи знань і вмінь, співвіднесених із типом еколого-ціннісних орієнтацій) та еколого-виправданих методів і організаційних форм навчально-пізнавальної діяльності, включення в рефлексивно-оцінну трансформацію та співставлення власного еколого-орієнтованого досвіду з відповідним типом еколого-ціннісних орієнтацій); механізму зворотного зв'язку (сукупність засобів, що забезпечують діагноз, прогноз, проектування, організацію, педагогічний моніторинг і корекцію динаміки розвитку означеної якості).

Доведено, що змістовий блок ефективно виконує функції лише за умови забезпечення збалансованості всіх різновидів навчально-виховної діяльності, де «наскрізною лінією» є формування екологічної культури студентів. Оскільки екологічне виховання є іманентним складником професійної освіти, майбутній фахівець має не тільки оволодіти екологічними знаннями й виробити відповідний тип мислення й навички природоохоронної роботи, але й підготувати себе до неї морально в процесі інтеграції різних видів цілеспрямованого педагогічного впливу на особистість студента (блоки фундаментальних, соціально-економічних дисциплін; різновиди практик; опанування спецкурсу «Економіка раціонального природокористування»; науково-дослідна та виховна робота; самоосвіта). Мається на увазі, що становлення й розвиток екологічної культури може відбуватися лише в єдиному еколого-орієнтованому освітньо-виховному просторі. Дидактико-методичний супровід технології приписує попередній аналіз і визначення відповідних тем навчальних програм дисциплін, що містять еколого-значущу інформацію; розробку системи аналітичних завдань відповідно до типів цінностей (споживацький, зберігаючий, відтворювальний), збереження наступності й безперервності у сходженні до нового більш високого рівня еколого-ціннісних орієнтацій на основі аналітичного сприйняття його попереднього типу. Динамічний процес підготовки студентів техніко-технологічних спеціальностей заломлюється через структурні елементи екологічної культури з урахуванням індивідуальних особливостей, біологічно обумовлених характеристик студентів, специфіки форм відображення навколишнього середовища, наявного природоохоронного досвіду й системи ціннісних орієнтацій, мотиваційно-вольової сфери, екологічної спрямованості та рівня розвитку їх рефлексії.

Виявлено, що до основних організаційно-педагогічних умов, які забезпечують якісний рівень сформованості екологічної культури випускників технічних ВНЗ, необхідно віднести: наявність концептуальних аксіологічних вихідних положень та науково обґрунтованої на їх основі технології; систематичний моніторинг рівнів вияву означеного особистісного утворення за розробленим механізмом діагностики; використання потенційних можливостей усіх видів навчально-виховної діяльності та відповідне дидактико-методичне їх забезпечення; оптимальне поєднання традиційних та інноваційних форм і методів екологічного виховання; забезпечення цілісності підструктур екологічної культури студентів у процесі її формування в єдиному режимі професійної підготовки спеціаліста; упровадження спецкурсу «Економіка раціонального природокористування»; урахування комплексу зовнішніх і внутрішніх чинників на формування означеного феномену.

Дані формувального експерименту засвідчили більш високі якісні показники сформованості екологічної культури у студентів експериментальних груп, на відміну від контрольних груп, де вони

спостерігаються на більш низькому рівні. Це говорить про те, що орієнтація на споживчі цінності не закріпилася в експериментальних групах, а трансформувалися в цінності більш високого рівня, на відміну від масової практики. Отже, наслідки проведеного дослідження підтвердили вірність робочої гіпотези про ефективність педагогічних умов формування екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів.

Практичне значення. За результатами теоретичних узагальнень і висновків розроблено і рекомендовано впровадити у навчально-виховний процес спецкурс «Економіка раціонального природокористування», а також методичні рекомендації щодо змісту, організаційних форм і методів формування екологічної культури майбутніх фахівців техніко-технологічних спеціальностей, що за родом своїх професійних компетенцій мають безпосереднє відношення до природоохоронної діяльності, а також створенням комплексу опитувальників і тестових завдань для діагностики особистісного новоутворення.

Дане дослідження не претендує на остаточне розв'язання порушеної проблеми. Подальшого вивчення й наукової інтерпретації потребують питання, пов'язані з обґрунтуванням більш дійових механізмів впливу на внутрішню сферу особистості студента, розробки цілісної системи екологічного виховання в масштабах всієї системи національної освіти та інші.

Висновок. Напрацьовані та перевірені результати дослідження можуть бути використані під час написання кандидатських та докторських дисертацій, у факультативній роботі в загальноосвітніх школах, позашкільних виховних закладах чи на заняттях у ВНЗ з освітньо-екологічної тематики, а також у системі післядипломної освіти, при розробці навчально-методичної літератури та стати базою для подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андриевский Б.М. Краткий обзор образовательных технологий. – Херсон: РИПО, 2001. – 45 с.
2. Берега А.Д. Екологічна освіта: стан і завдання // Рідна школа. – 1995. – №6. – С.33-34.
3. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
4. Глухова Г.Г. Проблеми формування екологічної культури студентської молоді // Таврійський вісник. – 2005. – № 2(10). – С.130-133.
5. Глухова Г.Г. Сутність і структура екологічної культури студентів технічного ВНЗ // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. Зб.наук.праць / Редак. Т.І.Сущенко (відп.ред.) та ін. – Київ-Запоріжжя, 2004. – С.108-112.
6. Кобылянский В.А. Формирование экологической культуры и проблемы образования // Педагогика. – 2000. – №1. – С.32-41.
7. Пустовіт Г.П. Філософсько-культурологічний аспект в екологічній освіті // Шлях освіти. – 2002. – №3. – С. 2-7.
8. Шапочка М.К. Розвиток екологічної освіти у вищій школі // Проблеми освіти. – Вип.4. –К.: ІЗМН, 1996. – 160 с.
9. Швед М.С. Розвиток екологічного мислення студентів університету в процесі професійної підготовки. Дис....канд.пед.наук: 13.00.04. –Львів, 2007. – 211 с.

ГЛУХОВА Ганна Геннадіївна – доцент кафедри екології та БЖД Херсонського національного технічного університету.

Наукові інтереси:

– виховання екологічної культури у випускників технічних вузів.